

Refleksione mbi veprën “Përsheptimi social: Një teori e re e modernitetit”

Description

Hartmut Rosa, *Social Acceleration: A New Theory of Modernity* (New York, Columbia University Press, 2015).

Kohët e fundit kam lexuar dhe reflektuar mbi veprën e Hartmut Rosa-s “Përsheptimi social: Një teori e re e modernitetit”. Megjithëse në këtë postim të shkurtër nuk mund ti jap hakun e duhur veprës së Rosa-s, gjithsesi do të parashtroj këtu disa nga argumentet thelbësore të veprës së saj dhe prej andej do të ofroj ato që unë i konsideroj si paralele të rëndësishme dhe aplikime të mendimit të saj për shqetësimet tona si njerëz të besimit.

Tashmë është një observim i zakonshëm që moderniteti karakterizohet në një pjesë të madhe nga shpejtësia e tij. Që do të thotë se jeta ecën shumë më shpejt sot sesa dhjetë vjet më parë, e lëre më njëqind, dyqind apo pesëqind vjet më parë. Mbështetur mbi këtë konstatim, autorja citon historinë kulturore të Peter Conrad “Modern Times, Modern Places” duke deklaruar se “moderniteti ka të bëjë me përsheptimin e kohës”. Filozofi Stefan Breuer e konsideron rolin e shpejtësisë si edhe më qendror në jetën moderne duke e përshkruar atë si “zot i epokës sonë”.

Në skicimin e një ndarjeje skematike të shpejtësisë dhe formave të ndryshme të nxitimit, Rosa e ndan nxitimin si fenomen në tre lloje:

1. a) Përsheptimi teknik: përsheptimi i qëllimshëm, teknik dhe mbi të gjitha teknologjik (d.m.th., i bazuar në makinë) i proceseve të orientuara drejt një qëllimi. Shembuj paradigmaticë të këtij lloji përsheptimi janë proceset e transportit, komunikimit dhe prodhimit (të mallrave dhe shërbimeve).
2. b) Përsheptimi i ndryshimeve shoqërore: lidhet me ritmin e ndryshimit të praktikave dhe orientimit, nga njëra anë, dhe strukturat shoqërore dhe modelet e marrëdhënieve, nga ana tjetër. Në librin e saj, autorja e përshkruan këtë lloj përsheptimi si “tkurrje e së tashmes”.

3. c) Përshpejtimi i ritmit të jetës: Ky lloj kuptohet si një rritje e episodeve të veprimit ose përvojës për njësi të kohës.

Tani këto tre dukuri janë të ndërlidhura në një mori mënyrash dhe në kontekste të ndryshme kryqëzohen në një mënyrë komplekse. Ajo që është paradoksale – ose të paktën *duket* paradoksale – për të gjitha këto, është se ndërsa shoqëria vazhdon të përshpejtohet, pjesa më e madhe e jetës pushon së lëvizuri për individin – ne kursejmë kohë, por kemi gjithnjë e më pak nga ajo në dispozicion. Së bashku, ky nxitim, siç vëren Rosa, “siguron mbulesë të pamjaftueshme dhe në fund, në fakt, prodhon një ndalesë në zhvillimin e ideve dhe strukturave të thella shoqërore”.

Efektet e kësaj janë të panumërta. Prej tyre është një lloj indiferencë e pafuqishme përballë kushteve pafundësisht të lakueshme: “epoka aktuale karakterizohet pikërisht nga mënyra se si çdo lëvizje duket se po përfundon: energjitë utopike duke se janë provuar dhe një e tillë kërcënon të shndërrohet në një në një mërzi të pandërprerë

Një efekt tjetër është ai që Rosa e quan “vendqendrimi frenetik”, një term i huazuar nga “polaire inerciale” të Paul Virilio-s. Vendqendrimi frenetik “karakterizohet nga mungesa e ndonjë drejtimi zhvillimi dhe, nga ana tjetër, nga trazimi i vetë themeleve të kuadrit kulturor dhe strukturor shoqëror të modernitetit më parë “ultrastratabël” nga proceset “postmoderne” të erozionit”.

Ritmi i transformimeve të mëdha kanë ndodhur historikisht brez pas brezi – disa breza kaluan me stabilitet relativ dhe ndryshimet ndodhën në mënyra delikate, më pak të dallueshme. Ai ritëm u përshpejtua në një moment në ndryshime midis brezave, ku jeta e gjyshit nuk zbatohet më plotësisht për babain e tij. Rosa e çon më tej këtë teori në gjendjen aktuale të ndryshimit brenda brezit, ku vetë jeta ime vetëm pak vite më parë nuk është më një udhëzues i besueshëm për aktivitetin aktual dhe të ardhshëm.

Ky tempo është thellësisht destabilizues. Rosa citon studimet e fundit për të argumentuar se depresioni dhe çrregullimet e tjera të lidhura me të shpesh “shfaqen si një reagim patologjik dhe zbrapsje nga presioni shoqëror për të përshpejtuar”. Jonathan Trejo-Mattheës bazohet në këtë për të argumentuar se identitetet tona kolektive, kultura dhe institucionet shoqërore komprometohen ose rikonfigurohen për të përshtatur kërkesën për ndryshim. Për këtë, ai citon studime që tregojnë se konvertimi fetar po largohet nga traditat kërkuese doktrinale (përfshirë, për ironi, edhe “Ateizmin e Ri”) drejt atyre traditave që favorizojnë përvojën dhe përkatësitë e lira (si p.sh. Pentekostalizmi).

Në një rend laik, kapitalist, paraja dhe koha janë të lidhura në thelb (siç e tregon mirë edhe shprehja shprehja e vjetër, “koha është para”). Rosa i referohet këtu argumentit të Christoph Deutschmann se paraja “i shërben shoqërisë së laicizuar kapitaliste si një zëvendësim për fenë duke zënë vendin e Zotit si zotërues i çdo kontingjence “. Këtu, “nuk ka më një premtim paqeje shpirtërore nga ana e një Zoti të fuqishëm e qetësues, i cili është gati të ndërhyjë në lidhje me situatat e paparashikuara të jetës (mendimi inkurajues pas shumë lutjeve është pikërisht se, çfarëdo që të ndodhë, është e gjitha në duart e Zotit dhe për këtë arsye e mirë). Ajo që tani shërben si një ekuivalent funksional është ideja që të kesh sasinë më të madhe të mundshme të parave, dhe si rrjedhim opsionet, do t'i lejojë dikujt të reagojë në mënyrë të përshtatshme ndaj situatave të paparashikuara të ardhshme.

Pikërisht në një botë të tillë – një botë me vendqendrimet frenetike, përshpejtim të pandërprerë

shoqëror dhe individ të destabilizuar – ne mund të korrespondojmë me ata që, me egërsi të pandërprerë, denoncojnë, luftojnë dhe bëjnë kërkesa që vetes së tyre të mëparshme, vetëm disa vjet më parë, as nuk do ti kishin shkuar ndërmend. Në të vërtetë, vetë fakti që ata kanë ndryshuar, ose kanë zhvilluar qëndrime të reja, bëhet vetë-justifikues: edhe unë kam qenë fanatik, mendjengushtë dhe i shtyrë nga mitet e çuditshme si ju! Moda e porositur, besimet dhe idetë e reja, dhe histeria e pafund bëhen normë, jo përjashtim, dhe toleranca për të vjetrat bëhet e patolerueshme. Kjo lidhet me vëzhgimet e të ndjerit Richard Neuhaus në lidhje me atë që ai e quajti “ortodoksinë e re”:

“Ortodoksia e re liberale e dekadave të fundit është e ashpër dhe e keqe; krahasuar me të, ortodoksia e vjetër ishte thjesht e çuditshme. Ortodoksia e vjetër ishte si një xhaxha plak në sallonin e përparmë; ortodoksia e re është një grua grifshë dhe e tërbuar në dhomën e familjes. Ortodoksia e vjetër pretendonte se fliste për të kaluarën, e cila dukej mjaft e padëmshme. Ortodoksia e re pretendon të flasë për të ardhmen dhe për këtë arsye është bartëse e imperativave që nuk nxjerrin kundërshtime. Zgjedhja e disave për të jetuar në të kaluarën mund të tolerohej kur e ardhmja mendohej të ishte e hapur dhe e pacaktuar. Tolerimi i ortodoksëve ishte gjithashtu një mënyrë për të qene brenda, gjithsesi. Sepse nuk i dihet asnjëhere, ndoshta rrugët e së kaluarës do të rikthehen përsëri. Por ortodoksia e vjetër që është fakultative është e ndaluar nga ortodoksia e re, e cila nuk është kurrë fakultative.”

Dhe kështu kemi mbetur në një botë ku të gjitha siguritë duhet të përputhen me “gjënë aktuale” dhe aftësia jonë për të kapërcyer paqëndrueshmërinë brenda brezave bëhet edhe më e vështirë.

Ndoshta është e përshtatshme ta përfundojmë këtë analizë me një fragment nga vepra e Walter Lippmann-it e vitit 1929 titulluar “Një parathënie ndaj moralit” mbi efektin e tranzicionit dhe ndryshimit mbi besimin në Amerikë:

“Amerikani që jeton ende në shtëpinë e gjyshit të tij ndihet pothuajse sikur të jetonte në një muze. Janë të paktë amerikanët që nuk kanë lëvizur të paktën një herë që nga fëmijëria e tyre, dhe edhe nëse kanë qëndruar aty ku kanë lindur, vetë monumentet e vjetra janë zhveshur për të lënë vend për përparim. Kjo, ndoshta, është një arsye pse ne kemi shumë më tepër amerikanizëm sesa dashuri për Amerikën. Duhet kohë që të mësohesh të duash pikën e re të karburantit, e cila qëndron aty ku rritej një dorëzonjë e egër. Për më tepër, shumica dërrmuese e amerikanëve kanë lëvizur nëpër botë.[...] gjithnjë e më shumë prej tyre kanë lëvizur jo vetëm nga klasa e tyre shoqërore, por edhe nga kultura e tyre; dhe pastaj ata i lënë të vjetrit pas, dhe vazhdimësia e jetës prishet....

Traditat e thella dhe të qëndrueshme të fesë i përkasin fshatit. Sepse aty njeriu e fiton bukën e përditshme duke iu nënshtruar forcave mbinjerëzore, sjelljen e të cilave ai mund ta kontrollojë vetëm pjesërisht. Pasi ka lëruar tokën dhe mbjellë farën, fshatari nuk mund të bëjë shumë përveçse të presë me shpresë diellin dhe shiun nga qielli. Ai është padyshim pjesë e një skeme që është më e madhe se ai vetë, që i nënshtrohet elementeve që i tejkalojnë fuqitë e tij dhe e tejkalojnë të kuptuarit e tij. Qyteti është një acid që e tret këtë devotshmëri. Sa ndryshe është qyteti nga një vresht i lashtë ku njerëzit kultivojnë atë që kanë mbjellë etërit e tyre. Në një qytet modern nuk është e lehtë të mbash atë “lidhje

nderuese me burimet e qenies së tij dhe mbajtjen e jetës së tij nga kjo lidhje”. Nuk është e natyrshme të krijohen lidhje përndruese për një apartament me qira dyvjeçare dhe një imitim të një tavoline druri në katin e tridhjetë e dytë të një zyre. Në një mjedis të tillë, devotshmëria bëhet absurde, një fasadë për të pafytyrët, dhe njeriu i devotshëm duket si zgjedha piktoreske ose një budalla mbytës”.

Mobeen Vaid

Date Created

14/01/2023

Author

erasmusi